

7. 1. 2020

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Úroky z prodlení i u náhrady nemajetkové újmy

Těsně před Vánoci, dne 19. 12. 2019, vyhlásil Ústavní soud nález prolamující ustálenou judikaturu obecných soudů týkající se úroků z prodlení u náhrady nemajetkové újmy. Nejprve alespoň stručně ke skutkovém stavu tohoto případu.

V listopadu roku 2005 se patnáctiletý chlapec podrobil plánované a z pohledu lékařské vědy rutinní laparoskopické operaci. Při operačním zákroku i následné péči se však lékaři dopustili několika zásadních selhání, v jejichž důsledku došlo k úmrtí chlapce. Stěžovatelky (matka a sestra zemřelého) se prostřednictvím žaloby domáhaly u Krajského soudu v Ostravě náhrady nemajetkové újmy podle § 13 odst. 2 zák. č. 40/1964 Sb. („starý“ občanský zákoník, dále jen OZ), proti žalovanému Olomouckému kraji a Nemocnici Olomouckého kraje, a.s. (právní nástupce zrušené Nemocnice Prostějov, p. o.). V této věci již Ústavní soud rozhodoval (nález I. ÚS 2844/14). Po zásahu Ústavního soudu bylo přiznáno, resp. zčásti zapláceno, stěžovatelkám odškodnění ve výši 1 700 000 Kč (matce zemřelého), resp. 1 000 000 Kč (sestře zemřelého).

V předkládaném nálezu se jednalo výhradně o úroky z prodlení s placením peněžité náhrady za způsobenou nemajetkovou újmu na osobnostních právech, které obecné soudy odmítly stěžovatelkám přiznat. Stěžovatelky ve své ústavní stížnosti zejména namítaly, že nepřiznáním úroků z prodlení se zaplacením peněžní náhrady ztrácí satisfakce jako prostředek ochrany osobnostních práv mnoho ze své efektivnosti a brání naplnění funkcí náhrady za způsobenou nemajetkovou újmu. Původce zásahu totiž může zaplacení náhrady i přes její případné uplatnění u soudu zcela bez následků odkládat

Obecné soudy vycházely z rozsudku bývalého Nejvyššího soudu ze dne 30. prosince 1991 sp. zn. 1 Cz 31/91, uveřejněného v Bulletinu Nejvyššího soudu č. R 1/1992, který vysvětluje rozdílnost v možnosti přiznat úroky z prodlení v případě, kdy výše částek, které náleží oprávněným osobám, je stanovena právním předpisem, v protikladu s případy, kdy rozhodnutí o tom, zda v konkrétním případě náleží a v kladném případě v jaké výši, závisí na rozhodnutí soudu. Nejvyšší soud odkázal i na názor publikovaný v odborné literatuře: *„Možnost přiznání úroků z prodlení při peněžitém zadostiučinění podle § 13 odst. 2 obč. zák. nepřichází v úvahu, neboť do právní moci rozhodnutí soudu (ať nalézacího či odvolacího není zatím povinnost plnit peněžité zadostiučinění závazně stanovena; teprve stanovení této povinnosti právní mocí rozhodnutí soudu, ať nalézacího či odvolacího, má konstitutivní charakter. Po právní moci rozhodnutí soudu a po jeho vykonatelnosti je však již situace jiná, což bývá v právní praxi někdy přehlíženo. Jestliže je totiž rozhodnutí soudu již pravomocné a vykonatelné, musí subjekt plnit povinnost peněžitého zadostiučinění stejně jako každou jinou peněžitou povinnost. To platí v případě prodlení povinnosti s plněním peněžitého zadostiučinění i ohledně úroků z prodlení“* (Knap, Švestka, Jehlička, Pavlík, Plecítý: *Ochrana osobnosti podle občanského práva, IV. vydání, Linde Praha 2004, str. 196-197*).

Ústavní soud vyhověl ústavní stížnosti a zrušil usnesení Nejvyššího soudu a výrok I. rozsudku Vrchního soudu v Olomouci, neboť jimi byl porušen princip kontradiktornosti řízení podle čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, jakož i právo stěžovatelek na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 8 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, spolu s právem na život podle čl.

2 téže Úmluvy.

V odůvodnění nálezu Ústavní soud uvedl, že nároky plynoucí z práva na ochranu osobnosti, resp. z jeho porušení mohou mít nemajetkovou (morální) i majetkovou povahu. Typickými nároky nemajetkové povahy jsou např. nárok zdržovací, tj. aby se škůdce zdržel dalšího porušování dotčených práv, či nárok na zveřejnění omluvy. Naopak typickým majetkovým nárokem je nárok na přiměřené zadostiučinění za způsobenou újmu poskytnutý v penězích (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 12. 2008 sp. zn. 31 Cdo 3161/2008, dle něhož je tento nárok nárokem majetkové povahy a promlčuje se tak v obecné promlčecí době). Nyní posuzovaný nárok tedy nelze marginalizovat, nebo pro něj uměle vytvářet specifický režim oproti jiným majetkovým nárokům jen proto, že plyne z práva na ochranu osobnosti, tj. že jeho účelem je ochrana nemateriálních či morálních hodnot.

Za nesprávný označil Ústavní soud i závěr obecných soudů o konstitutivní povaze rozhodnutí, jímž se rozhoduje o peněžité náhradě podle ustanovení § 13 odst. 2 OZ. Svou konstrukcí zde navíc obecné soudy vyloučily aplikaci obecné úpravy obsažené v OZ (viz ustanovení § 13 odst. 2 ve spojení s § 488, § 489, § 492, § 517 odst. 1 a 2, § 559 odst. 2 a 563 OZ), z níž plyne závěr opačný, tj. že uvedené rozhodnutí má charakter deklaratorní a nárok na zaplacení úroků z prodlení oprávněnému vzniká již ode dne následujícího poté, co povinného vyzval k plnění, resp. neučiní-li tak, pak mu úroky z prodlení plynou ode dne, kdy byla povinnému doručena žaloba. Ústavní soud již dříve ve své judikatuře nárok na peněžní náhradu podle § 13 odst. 2 OZ charakterizoval jako důsledek odpovědnosti za civilní delikt [viz nálezy sp. zn. I. ÚS 1586/09 a usnesení sp. zn. IV. ÚS 315/01 ze dne 20. 5. 2002 (U 15/26 SbNU 361)]. Z toho plyne, že povinnost původce újmy plnit vzniká v posuzované věci z deliktu samotného a nikoli až údajně konstitutivním rozhodnutím, jak tvrdí obecné soudy.

Ústavní soud dále konstatoval, že do interpretace zásady ochrany práv se promítá také běh času. Náhrada nemajetkové újmy pozůstalým bude efektivně chránit jejich základní práva pouze tehdy, bude-li jim poskytnuta v co nejkratší době po jejím vzniku. Čím více se bude okamžik poskytnutí náhrady vzdalovat od okamžiku vzniku této újmy, tím více bude poškozený pocítovat tuto újmu jako nespravedlivou. Bude v něm přitom zároveň sílit přesvědčení, že „právo není na jeho straně“. Náhrada nemajetkové újmy pozůstalým tedy nebude způsobitá plnit svou satisfakční funkci. Nebude-li tato náhrada poskytnuta v blízké časové návaznosti na okamžik, kdy újma vznikla, nebude ani způsobitá plnit svou preventivně-sankční funkci. Měla-li by totiž být povinnost nahradit vzniklou újmu pro povinného pouze otázkou „virtuální“ (závislou na budoucí právní skutečnosti - rozhodnutí soudu), pak nebude schopna ovlivnit jeho budoucí jednání, stejně jako jednání dalších osob, které by se mohly v budoucnu dostat do obdobných situací.

Aby mohla náhrada nemajetkové újmy pozůstalým plnit svou satisfakční a preventivně-sankční funkci a zprostředkovaně též naplnit pozitivní závazky plynoucí z práva na ochranu soukromého a rodinného života, resp. práva na život a tato práva účinně chránit, musí z ní plynout také nárok na úroky z prodlení. Odepřením úroků z prodlení se institut náhrady nemajetkové újmy pozůstalým stává „bezzubým“, neboť se umožňuje povinnému, aby se úspěšně, bez jakékoli sankce, vyhýbal plnění svých povinností. Obecné soudy tak zásadně ztěžují vymahatelnost práv poškozených, namísto toho aby tato jejich práva chránily.

Ústavní soud dále zdůraznil, že nosné důvody tohoto rozhodnutí neplatí pouze pro případy, na něž se vztahuje úprava náhrady nemajetkové újmy pozůstalým podle OZ (tj. § 444 odst. 3 a odvozeně § 13 odst. 2 OZ), ale také - a tím spíše - pro případy, na něž dopadá aktuální právní úprava náhrady škody obsažená v NOZ. Nový civilní kodex předmětné nároky systematicky řadí k závazkům z deliktů, kam svou povahou náleží. Je zřejmé, že z deliktního jednání vzniká závazkový právní vztah, jehož obsahem je především povinnost nahradit

způsobenou újmu. Nárok na náhradu nemajetkové újmy v penězích je pak nutno považovat za nárok majetkové povahy, tj. za peněžitý dluh, byť plynoucí z osobnostních práv (srov. § 612 NOZ). Dostane-li se povinný s plněním dluhu do prodlení, vzniká poškozenému též nárok na úroky z prodlení. Tento nárok přitom podle § 1970 NOZ vzniká u všech peněžitých dluhů, a to bez ohledu na právní důvod, z něhož vzešly.

Úplné znění citovaného nálezu je k dispozici [zde](#).

JUDr. Tomáš Lichovník,
soudce Ústavního soudu

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Sdílení elektřiny v obecních projektech, změny po 1.8.2026 a zapojení bateriových úložišť](#)
- [Jak naložit s „oznámením“ přestupku soukromých osob? A je to vlastně oznámením ve smyslu zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich?](#)
- [Systémová podjatost ve správním řízení aneb požadavek na překročení nadkritické míry rizika systémové podjatosti](#)
- [Bezpečnostní systémy vlastní konstrukce v kategorii Specific: regulatorní požadavky a praktické aspekty](#)
- [Pacht závodu a zákaz přenechání věci třetí osobě](#)
- [Digitální důkazy z webu v soudním řízení: jak doložit, co bylo online zveřejněno?](#)
- [Nepřevzaté povolení stavby a změna územního plánu](#)
- [Letiště a letecké stavby](#)
- [Nejvyšší správní soud vymezuje nové hranice zneužití práva u běžných nákladů na reklamu](#)
- [Limity dohledu nad výkonem znalecké činnosti](#)
- [Stavebníci získávají od roku 2026 silnější pozici v soudních sporech o povolení stavby](#)